

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(10), 2022

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Мукачівського державного університету
(Протокол №10 від 19.12.2022 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар:

Гранчак Олена Василівна, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабачій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент;

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти;

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор, доцент кафедри психології;

Лужанська Тетяна Юрївна – к. географічних наук, доцент;

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., доцент;

Мілашовська Ольга Іванівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи;

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н., доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва;

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор;

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії;

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів;

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання;

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти;

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту;

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти;

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

Сідор Ю.І.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет
Товканець Г.В.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ВРАХУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВИХОВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Схарактеризовано принципи виховання та обґрунтовано їх врахування в організації освітньої діяльності у початковій школі. Виявлено особливості розвитку учнів молодшого шкільного віку на класних годинах та у процесі навчальної діяльності. Підкреслено, що завданнями розвитку особистості у сучасній початковій школі є ціннісне ставлення до себе, ціннісне ставлення до сім'ї, родини та всіх інших людей, ціннісне ставлення до праці, ціннісне ставлення до природи, ціннісне ставлення до культури та мистецтв, ціннісне ставлення до суспільства та держави.

Ключові слова: *освітній процес, початкова школа, виховання, принципи виховання.*

The principles of education are characterized and their consideration in the organization of educational activities in primary school is substantiated. Peculiarities of the development of primary school age students during class hours and in the process of educational activities have been revealed. It is emphasized that the tasks of developing personal values in modern primary school are a valuable attitude towards oneself, a valuable attitude towards the family, family and all other people, a valuable attitude towards work, a valuable attitude towards nature, a valuable attitude towards culture and arts, a valuable attitude towards society and the state.

Key words: *educational process, primary school, education, principles of education.*

Світ змінюється, удосконалюються принципи, методи, прийоми та форми виховання. Під впливом різних чинників та ситуацій формується особистість.

Виховання залежить від суспільних потреб та від умов, у яких воно відбувається, зокрема: рідна мова, природа, культура, традиції, історія та звичаї [7]. Процес виховання впливає не тільки на зовнішній світ дитини, а й на внутрішній, на погляди, думки, світогляд, ставлення, емоції, переконання, мотиви. Теоретичними питаннями розвитку виховного процесу були предметом дослідження вітчизняних дослідників, таких як: І. Бех, Н. Волкова, С. Карпенчук, Г. Товканець, М. Фіцула, О. Шпак та інші.

Одним з основних питань виховного процесу є принципи виховання. Принципи виховання – основні положення, які становлять базу змісту, форм, методів, засобів та прийомів виховання. На основі аналізу наукових джерел нами систематизовано принципи виховання (рис. 1), які й схарактеризуємо.

Рис. 1. Принципи виховання

На основі аналізу наукової і методичної літератури [1-8] ми виокремили наступні принципи виховання:

1. Принцип етнізації – складається з національного змісту, спрямоване на створення самосвідомості людини. Даний принцип включає в себе врахування надання можливості дітям навчатися рідною мовою, виховувати в них національну гідність та свідомість, почуття приналежності до своєї

Батьківщини. Етнізація є невід'ємною частиною соціалізації дітей, притаманною всім народам, які проживають на території України.

2. Принцип народності – національна неповторність народу спричинена історичним розвитком, географічним положенням, політичними та економічними умовами життя. Це єдність людей, які володіють рідною мовою, цінують свою національну культури, традиції та звичаї, люблять свою Батьківщину [4].

3. Принцип природовідповідності – врахування індивідуальних, вікових, психологічних, фізіологічних, анатомічних, фізичних та національних особливостей. Людина, як зазначав Я. Коменський, складається з усіх основних елементів природи, вона – у зменшеному вигляді, мікрокосмос. Тому національно-виховний процес повинен формуватися на основі законів природи [6; 7].

4. Принцип неперервності – це неперервна взаємодія навчання та виховання природою, яка супроводжує людину впродовж усього життя; формує творчий потенціал особистості; визначає єдність навчального, виховного і творчого процесу протягом усього життєвого шляху.

5. Принцип демократизації – ставлення до вихованця як вищої соціальної цінності, розуміння його прав на свободу, на формування та удосконалення здібностей та індивідуальності, право дитини на вибір, на помилку, власну точну зору. Варто не примушувати учнів, а переконувати та надавати їм свободу вибору [1; 4].

6. Принцип індивідуалізації та диференціації – учні, які схожі за деякими індивідуальними особливостями, об'єднуються в групи\команди для окремого навчання. Існує зовнішня диференціація та внутрішня. Зовнішня диференціація – організація навчального процесу, при якій створюються спеціальні диференційовані класи та школи для розвитку різнобічних інтересів, здібностей і нахилів учнів. Внутрішня диференціація – організація навчального процесу, яка спрямована на розвиток індивідуальності та здійснюється у звичайних класах. Індивідуалізація навчання - це сукупність певних засобів, які спрямовані на усвідомлення дітьми своїх сильних і слабких сторін у навчанні, підтримці та розвитку своєї ідентичності, за допомогою самостійного вибору власних пріоритетів навчання. Індивідуалізація розвиває самосвідомість, самостійність й відповідальність [1].

7. Принцип послідовності та систематичності – дотримання логічних зв'язків навчального матеріалу та безперервний перехід від нижчого до вищого рівня викладання та учіння. Все мусить бути розміщено у правильній послідовності, щоб вивчення кожного пункту базувалося на попередніх знаннях. Варто розподіляти матеріал на логічно завершені фрагменти, виділяти

головні поняття, ідеї, а також здійснювати внутрішньо предметні та міжпредметні зв'язки [8].

8. Принцип гуманізації – сукупність положень для формування кращих якостей та навичок учнів, а також: повага до особистості, співчуття, розуміння її бажань та інтересів, потрібно приймати дитину такою, яка вона є. Слабкі сторони учнів варто перетворювати на переваги, бо якщо робити навпаки, то дитина буде невпевненою в собі. Дітям необхідно допомогти розкрити себе, свої таланти та пізнати свій внутрішній світ.

9. Принцип культуровідповідності – створити зв'язок дітей та підлітків з культурними заходами та цінностями згідно до норм інших національних культур і їхніх особливостей, традицій, які не суперечать загальнолюдським цінностям. Тут поєднується зовнішня, внутрішня і суспільна культури. Зовнішня – мораль, побут, внутрішня – духовне життя та суспільна – національна культура та відносини.

10. Принцип єдності і життєдіяльності. Так як процес виховання – це система організації життєдіяльності дітей і дорослих у сім'ї, школі, в соціальному навколишньому середовищі, то кожен принцип впливає на формування певних якостей та здібностей особистості.

Наразі, з введенням у 2018 році концепції Нової української школи, акцентується увага на принципах виховання, створення доброзичливої атмосфери в класі, де кожен довіряє один одному, немає непорозумінь, недомовок, панує свобода та безпека. За новою концепцією, необхідно узгодити виховну програму разом з батьками та проводити певні заходи, акції з ініціативи учнів, втілюючи їхні власні ідеї та способи проведення. Варто також виховувати гуманістичні цінності, повагу до гідності, прав, свобод, доброти, відповідальність, ввічливість, толерантність, милосердя, терпимість, витривалість та повагу до сім'ї, активізація мотиваційного принципу в учнів, пояснити, що саме вартує зробити, щоб вийшло краще. Не просто так у структурі уроку почали використовувати такий пункт, як – мотивація учнів до уроку. Зацікавивши учнів, привернувши до себе та до теми увагу, їхній стимул до навчання зростатиме, їхні знання будуть більш ефективнішими та міцнішими.

Успішне виховання полягає у повному зануренні вчителя у виховний процес. Для виховання не можливо підібрати години або хвилини, воно повинно бути поєднано з навчальним процесом. Цей процес може відбуватися у класі – під час уроків та класних годин; під час перерв – у їдальні, коридорі, на подвір'ї; під час гурткової роботи – на спортивних майданчиках, у бібліотеці, актовій залі; під час спілкування в інтернеті – дистанційні завдання та вправи, а також у поза шкільний час, коли вчитель з учнем перетинаються за межами

школи. Відмітимо, що освітні методи, форми та засоби удосконалюються, світ змінюється, учні та вчителі повинні йти в ногу з сучасним світом, не відставати від нових та ефективніших способів, тому варто створювати нові виховні проекти, покладаючись на вікові та індивідуальні особливості здобувачів початкової освіти та звертати увагу на актуальні теми, проблеми, ситуації [1; 5].

Завдання розвитку цінностей особистості у сучасній початковій школі полягають у наступному:

- ціннісне ставлення до себе – власного психічного, фізичного та соціального «Я»: ідеї, погляди, здоров'я, харчування, настрої, друзі, звички, зовнішність, пріоритети;

- ціннісне ставлення до сім'ї, родини та всіх інших людей – ввічливість, манери, повага, культура спілкування, совість, обов'язки, права, взаємодопомога, співчуття, чесність, поведінка, справедливість, добрі справи, спільна праця, вміння дружити;

- ціннісне ставлення до праці – відповідальність, професії, праця, самостійність, працьовитість, майстерність;

- ціннісне ставлення до природи – рослини, тварини, ліси, річки, пори року, заповідники, заказники, дбайливе ставлення до природи, чистота (подвір'я, робочого місця, приміщення);

- ціннісне ставлення до культури та мистецтва – малювання, кіно, театр, танці, музика, архітектура, скульптура, звичаї, побут, традиції, казки;

- ціннісне ставлення до суспільства та держави – патріотизм, рідна мова, права та обов'язки громадянина, герб, прапор, мир, інші народи та нації, видатні герої, письменники, поети [1; 6].

Вчитель є авторитетом для дітей в початковій школі, він виконує і роль педагога, і друга, і батьків. Від нього залежать настрої, емоції, віра дитини в свої можливості, бажання вчитися та пізнавати цікавий, новий матеріал. Існують такі форми виховної роботи: фронтальні (масові), індивідуальні, групові (гурткові). Форми даного типу роботи поділяють на: традиційні, нетрадиційні, інноваційні, усталені, стереотипізовані.

Класна година – форма спілкування класовода з учнями, спрямована на висвітлення певних цінностей, під час якої створюється виховний вплив на учнів. класовод обирає зміст та форму проведення виховної години, ставить цілі і завдання, згідно до моральних уявлень, інтересів та потреб учнів. Це забезпечує можливість учнів аналізувати свою поведінку, відстоювати власну точку зору та змінювати позицію, враховуючи особливості соціальних й економічних умов. Завданнями класної години є: розширення світогляду здобувачів початкової освіти, розвиток інтересу до життя суспільства,

формування активної громадянської та морально-правової позиції, розвиток моральних якостей та цінностей на суспільно-важливій тематиці. Виховні години можуть проводитися в таких формах: бесіда, творчий конкурс, розповідь-естафета, гра-подорож, гра-екскурсія, зустріч з цікавою особистістю, турнір, виставка, конференція, ток-шоу, квест, ярмарок, театральна вистава, вікторина, круглий стіл, заняття з елементами тренінгу, рольова гра [8].

Як засвідчують науковці і вчителі-практики, основними компонентами класної години є: цільовий – засвоєння учнями цінностей, норм та поведінки в суспільстві; змістовний – тема і зміст виховної години вибирається вчителем, сюди входить інформація, яка є важливою для саморозвитку, самовиховання та самоствердження особистості; організаційно-діяльнісний – взаємодія учасників виховного процесу на основі монологу, фронтальних і групових форм роботи; оцінно-аналітичний – увага звертається на обсяг, новизну та духовну цінність поданої інформації, культуру і оригінальність її викладу, якість її засвоєння учнями [1; 3; 5].

Організований виховний процес має свої закономірності. Закономірності виховання – стійкі, повторювані, об'єктивно існуючі істотні зв'язки, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективності розвитку особистості школяра. Тільки у разі дотримання всіх нижчезказаних закономірностей можна досягнути всебічного розвитку особистості. Зокрема, наголошуємо на таких закономірностях як органічний зв'язок виховання з суспільними потребами й умовами; людина виховується під впливом різних чинників та факторів; результати виховання залежать від глибини і повноти врахування національного менталітету вихованця (дитину має оточувати рідна мова, природа, вона постійно повинна перебувати в тому соціумі, який дотримується національних звичаїв і традицій; результати виховання залежать від впливу на внутрішній світ вихованця; різноманітна діяльність є головним супутником єдності свідомості й поведінки [6].

На основі врахування особливостей форм, методів, принципів та закономірностей виховання забезпечується успішна організація освітньої діяльності у початковій школі, але найважливішою запорукою ефективного навчання, виховання, розвитку та формування особистості є любов педагогів до дітей, до власної професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: підручник / О. В. Безпалько. – К.: Академвидав, 2014. – 312 с.
2. Колодяжна Діана. Статеве виховання вже є в українських школах [Електронний ресурс] / Діана Колодяжна. – К., 2021. – Режим доступу:

<https://vseosvita.ua/news/stateve-vykhovannia-vzhe-ie-v-ukrainskykh-shkolakh-38914.html>.

3. Київський пиріг. Класна година як форма виховної роботи. 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pyrogiv.kiev.ua/klasna-godina-yak-forma-vixovno%D1%97-roboti/>.
4. Максимюк С. П. Педагогіка: навчальний посібник / С. П. Максимюк. – К.: Кондор, 2005. – 667 с.
5. Педрада. Портал освітян України. Що–Де–Коли–Як: про виховну роботу вчителя початкових класів. 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oplatforma.com.ua/>.
6. Товканець Г. В. Педагогіка: навчально-методичні матеріали / Г. В. Товканець. – Мукачево: МДУ, 2012. – 266 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб / М. М. Фіцула. – 2-ге вид., випр., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 192 с.
8. Шпак О.Т. Основи шкільного виховання: навчальний посібник / О. Т. Шпак, І. О. Трухін. – К.: «Центр навчальної літератури», 2004. – 368 с.

УДК 373.2.016:81-028.31:502/504(045)

Сідун Я.Є.

здобувач вищої освіти ОС Магістр
спеціальність 012 «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІСТЬ ЗАНЯТЬ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ТА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВКОЛИШНІМ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Оволодіння мовою тісно пов'язане з загальним розвитком особистості дитини. За допомогою мови вона пізнає навколишній світ, формуються поняття, закладається матеріалістичний світогляд, розвиваються розумові здібності.

Ключові слова: Базовий компонент дошкільної освіти, розвиток мовлення, ознайомлення з навколишнім, компетентність, загальний розвиток особистості,

Language acquisition is closely related to the overall development of the child's personality. With the help of language, she gets to know the world around

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>